

Приказ

удк: 821.163.41.09:821.111.09(082)(049.32)

doi: 10.5937/zrffp53-46878

О ЖАНРОВСКОМ УКРШТАЊУ СРПСКЕ И АНГЛОФОНЕ КЊИЖЕВНОСТИ

(Владислава Гордић Петковић и Зоран Пауновић (ур.),
*ЖАНРОВСКА УКРШТАЊА СРПСКЕ И АНГЛОФОНЕ КЊИЖЕВНОСТИ 3:
ПРЕВОДНА РЕЦЕПЦИЈА И КЊИЖЕВНОТЕОРИЈСКА ИНТЕРПРЕТАЦИЈА,*
Нови Сад: Матица српска – Архив Војводине, 2022, 166 стр.)

Радоје В. ШОШКИЋ¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за енглески језик и књижевност

---

¹ radoje.soskic@pr.ac.rs

Рад примљен: 2. 10. 2023.

Рад прихваћен: 4. 12. 2023.

О ЖАНРОВСКОМ УКРШТАЊУ СРПСКЕ И АНГЛОФОНЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Са циљем да се систематски истраже најважнији контакти и укрштања жанрова између српске и англофоне књижевности, да се представи и анализира преводна и књижевнокритичка рецепција најважнијих дјела англофоне књижевности XX вијека, као и да се истраже интеркултуралне и интертекстуалне везе српске књижевности са књижевностима које настају на енглеском језику, у оквиру Одбора за књижевност и језик Матице српске установљен је 2013. године пројекат под називом „Жанровска укрштања српске и англофоне књижевности: преводна рецепција и књижевнотеоријска интерпретација”, којим руководе проф. др Владислава Гордић Петковић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду и проф. др Зоран Пауновић, дописни члан САНУ. Поменути пројекат, који финансирају Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност, вођен је током три циклуса: од 2013. до 2016, потом од 2017. до 2020, а текући циклус почео је са реализацијом 2021, а трајаће до краја 2024. године.

На страницама које слиједи биће ријечи о трећем по реду зборнику радова под насловом *Жанровска укрштања српске и англофоне књижевности 3: преводна рецепција и књижевнотеоријска интерпретација*, проистеклом из пројекатских истраживања, у издању Матице српске и Архива Војводине из Новог Сада. Наиме, посвећен темама англофоне и српске књижевности, овај драгоцјени зборник радова укључује девет радова аутора који дјелују у оквиру Универзитета у Новом Саду, односно Филозофског факултета у Новом Саду, Педагошког факултета у Сомбору, Филозофског факултета Универзитета у Приштини са привременим сједиштем у Косовској Митровици и Филолошко-умјетничког факултета у Крагујевцу, а заступљени су и радови студената мастерских и докторских студија Филозофског факултета у Новом Саду, који тек почињу да се баве истраживачким радом у области компаративне књижевности. У чланцима се проучавају дјела која су временски, жанровски и поетички разноврсног корпуса: дјела Вилијама Шекспира, Борислава Пекића, Томаса Хардија, Радослава Петковића, Милице Мићић Димовске, Мирјане Новаковић, Сју Таунсенд, Карила Филипса и Јасминке Петровић.

Већ у првом дијелу зборника наилазимо на оригиналан научни допринос српској англистици у виду чланка под насловом „Сер Орфео: превод у стиху и коментар”, који се бави преводом и анализом једне од три сачуване верзије средњовјековне енглеске поеме *Сер Орфео* непознатог аутора, настале крајем XIII или почетком XIV вијека. Аутор овог изузетно значајног и бриљантног превода и коментара превода је проф. др Младен Јаковљевић. Будући да постоје три верзије *Сер Орфеа* (енгл. *Sir Orfeo*), доступне у три сачувана рукописа, и да је најстарија и најдужа она у илуминираном рукопису, насталом између 1330. и 1340. године, познатом под називом Охинлек (*Auchinleck*), која се састоји од 604 стиха, римованих куплета у тетраметру, према ријечима Јаковљевића, „приликом [њеног] превођења био је изазов одржати равнотежу између пренетих значења и ритма оствареног стихом са оваквим бројем слогова” (Јаковљевић, 2022, стр. 14). Осим што потцртава чињеницу да у основи поеме лежи мит о Орфеју, Јаковљевић убједљивом анализом показује како је у *Сер Орфеу* заправо преплетено више митова, који заједно творе комплексну митску парадигму насталу уплитањем елемената класичне, хришћанске и келтске митологије:

„Овај мит је захваљујући Вергилијевим, Овидијевим и Боетијевим делима био добро познат у средњем веку, када је тумачен у хришћанском контексту. На пример, Орфејево освртање и губитак Еуридике тумачени су у контексту искушења и греха, сам Орфеј добија обележја Христа, а његова судбина тумачена је као прича о искупљењу. Ипак, догађаји описани у песми не дешавају се у древној Грчкој него у средњовековној Енглеској. Уз то, у ову већ комплексну маску [...] песник који је певао *Сер Орфеа* уводи келтску парадигму успешног одласка у онострано (енгл. *otherworld*), које није ни Хад ни Пакао ни Небо, али у извесном смислу представља све њих истовремено. Као резултат оваквог споја више митских парадигми настао је ’хибридни супермит.’” (Јаковљевић, 2022, стр. 12)

Захваљујући стихованом преводу, *Сер Орфео* се придружује дјелима енглеске средњовјековне књижевности преведеним на српски језик. Значај Јаковљевићевог превода и тумачења утолико је већи с обзиром на чињеницу да је српској културној јавности поема *Сер Орфео*, бисер енглеске средњовјековне књижевности, донедавно била непозната.

Рад „Паралитерарни епос Борислава Пекића” ауторке Марије Лојанице посвећен је *Айланџиди* Борислава Пекића и бави се формално-идејним склопом овог романа, истовремено настојећи да овај литерарни текст позиционира унутар ширег контекста савремене српске литературе. Премда су бројне студије које роман-епос *Айланџида* најчешће читају у кључу антиутопијског или дистопијског романа, чија је основна преокупација човјекова судбина у оквиру једне космолошке схеме, ауторка тумачи Пекићев роман као експонент метафизичке детективске прозе, хибридног жанра насталог

сливањем рационалне дедукције и филозофске контемплације, истовремено отварајући и питање Пекићевог схватања литературе, антропоцентризма и хуманитета. Пекић је, наводи Лојаница, „пишући *Айлантингу* [...] отишао много даље од сливања жанровских проседа: научнофантастичног, детективског, хорор... Преплићући 'пара-' с 'правом' литературом, мит с филозофијом, фикцију с факцијом, апсолутну прошлост са незавршеном садашњошћу, он пише први паралитерарни епос српске књижевности” (Лојаница, 2022, стр. 42). Сљедствено томе, Пекићева *Айлантинга* литерарним средствима истражује проблем инхерентног антагонизма који се одвија на релацији природа–цивилизација, који је узрочник дестабилизације категорије хуманитета и, консеквентно, тоталне дехуманизације.

Чланак Стефана Жарића под насловом „Функционалност моде и сценског костима у конструисању женских ликова у Хамлету Вилијама Шекспира” тумачи драмски опус Вилијама Шекспира, односно систем и језик моде у *Хамлеџу*, у контексту историје и теорије моде и костима, са посебним освртом на визуелне представе женских ликова у савременој сценској продукцији *Хамлеџа*. Имајући у виду чињеницу да феномен моде, било у Шекспировим текстовима или њиховим позоришним, а тиме и костимографским интерпретацијама, није био предмет академске полемике домаће науке о књижевности, Жарићев чланак добија на значају будући да настоји иницирати студије моде и костима у оквиру српске шекспирологије. Као што и сам аутор закључује, „примењене на шекспирологију, студије културног материјализма са фокусом на моду и костим могу да допринесу свеобухватнијем разумевању Шекспирових наратива и ликова, као и концизнијем позиционирању његових дела у токове социокултурне историје којој је сведочио” (Žarić, 2022, стр. 64).

Темом идентитета кроз контрастирање лажних предака и стварне природе бави се Наташа Гојковић у раду „Потрага за идентитетом: моћ лажних предака и стварне природе у романима Радослава Петковића и Томаса Хардија”. Предмет анализе су Петковићев роман *Судбина и коменџари* (1993) и *Тес од рода Д’Ербервила* (1891) Томаса Хардија. Указујући на тематске и мотивске везе наведених представника српске и англофоне књижевности, које превазилазе временске и просторне оквире, ауторка особито акцентује њихову најочигледнију заједничку нит – тенденцију протагониста оба романа да присвајају туђе претке зарад уљепшавања и оплемењивања сопственог поријекла, или пак да откривају своје давно заборављено аристократско поријекло. Ауторка закључује своје истраживање сљедећим ријечима: „Можемо закључити да је нит повезивања романа *Sudbina i komentari*, Radoslava Petkovića, i *Tes od roda D’Erbervila*, Tomasa Hardija, beskrajna i neuhvatljiva baš kao što su to i niti priče koje povezuju sudbine njihovih junaka i junakinja. Између ова два романа одвија се жив дијалог епоха, карактера, улога, на проscенијуму великих друштвених и историјских померанја” (Gojković, 2022, стр. 94).

Наредне странице зборника доносе нам текст Драгане Којић о „утицај[у] патријархата на еманципацију жена током 19. века у романима Милице Мићић Димовске и Томаса Хардија”. Ауторка расправља о судбини Милице Стојадиновић Српкиње, значајне умјетнице XIX вијека, кроз призму романа *Последњи заноси МСС* Милице Мићић Димовске. Ослањајући се на биографске податке и сјећања, гдје се историја и митови преплићу, поменути роман приказује судбину жене умјетнице са ових простора. Ради постизања овог циља, како закључује Драгана Којић, Димовска се служи различитим литерарним средствима „[...] представљајући нам ток свести јунакиње, Димовска историјске чињенице надограђује фикцијом, како би читаоцима што пластичније оживотворила један историјски лик” (Којић, 2022, стр. 99). Животни пут Милице Стојадиновић Српкиње контрастира се потом са судбином књижевног лика Тес Дербифилд, протагонисткиње романа Томаса Хардија *Тес од рода Д’Ербервила*, који, такође, вјерно дочарава невоље проузроковане немогућношћу изабављења из подређеног женског положаја.

Феноменом „црне британске књижевности” бави се Татјана Милосављевић Мијучић у чланку под насловом „Changing the (Hi)story: from Postcolonial to Black British Literature”. Осим истицања њених главних одлика попут ревизионистичког приступа историји, језичке иновације и плурализма имагинације насупрот дискурсима хомогенизације и искључења другости, у чему се она укршта са тематским и формалним тенденцијама постколонијалног романа, ауторка кратким приказом хронолошког развоја црног британског писма указује на чињеницу да се од седамдесетих година XX вијека оно удаљило од постколонијалних парадигми, као и на мањкавости постколонијалних читања која „запостављају ендемска својства црне британске књижевности као националне књижевности, а посебно њен субверзивни потенцијал у британској друштвено-политичкој и културној сфери, што представља њену кључну одредницу” (Milosavljević Mijučić, 2022, стр. 127).

У свом занимљивом раду „Speak of the Devil, but Make it Funny: Humour, Divinity, and Blasphemy in Good Omens and Fear and Servant” Викторија Кромбхолц и Бојана Вујин усредсређују се на проблематизовање комичног, божанског и бласфемичког аспекта текста у романима *Добра њредсказања* Терија Прачета и Нила Гејмана и *Сџирах и њејов слуја* Мирјане Новаковић. Након темељне контрастивне анализе, ауторке закључују да оба романа „свједоче о чињеници да однос између хумора и религије не мора нужно бити проблематичан. Оба романа настоје деконструисати различите успостављене дихотомије, између добра и зла, божанског и инферналног, божанског и људског, раја и пакла, и пружају сложенија и нијансирана читања људске природе и њеног односа према религији и вјери” (Krombholc & Vuĳin, 2022, стр. 143).

Чланак „Британско-српски породични циркуси (Тајни дневник Агријана Мола (13¼ година) Сју Таунсенд и Ово је најсџирашњији дан у мом живојшју Јасминке Петровић)” Владимира Папића врши компаративну анализу

романа за омладину британске ауторке Сју Таунсенд (1946–2016) и српске књижевнице Јасминке Петровић (1960), у којима се појављују ликови адолесцената Адријана и Страхиње, чији се породични животи заснивају на сличним проблемским језгрима: усамљености, неприлагођености, откривању сексуалности и тјелесних промјена, напетој атмосфери код куће и у школи, првим тинејџерским заљубљивањима, сукобима с ауторитетима, болестима и несигурностима које носе животне одлуке. У оба ова романа, како наглашава Папић, „крз специфичну дневничку форму, која нас води крз сваки дан Адријановог живота од (последње четвртине) његове тринаесте до петнаесте године, као и ’најстрашније дане’ Страхињиног осмог разреда основне школе, ауторке су хуморно и психолошки истанчано приказале свакодневицу раних адолесцената” (Папић, 2022, стр. 145).

Предмет истраживања рада „Тамна страна месеца: о *Далекој обали* Карила Филипса”, ауторке Аријане Лубурић Цвијановић, јесте роман *Далека обала* британског прозног и драмског писца карипских коријена Карила Филипса, који је, иначе, прво Филипсово дјело преведено на српски језик, у издању Културног центра из Новог Сада и Партизанске књиге 2020. и преводу Игора Цвијановића и Аријане Лубурић Цвијановић. Разобличавајући, крз полифонију гласова, наличје мултикултурног, мултиетничког и мултирасног савременог британског друштва, Филипсова приповијест је, према ријечима ауторке, и роман о нацији, који „на различите начине повезује колонијализам и његово наслеђе, робовласништво, трговину робљем и савремене видове расне дискриминације, афричку и јеврејску дијаспору, расно и родно угњетавање, обескорењеност и усамљеништво”, показујући како маргинализација, дискриминација, прогон и насиље мијењају контекст и мету, али упорно опстају (Лубурић Цвијановић, 2022, стр. 153). У прилогу рада налази се транскрипт разговора са Карилом Филипсом у оквиру 14. међународног фестивала прозе Прозефест.

Бавећи се палетом тема које се крећу од средњег вијека и Шекспировог позоришног костима до црне британске књижевности, од адолесцентске књижевности до фантастике и футуристике, аутори радова у зборнику *Жанровска укршћања српске и анилофоне књижевности* 3 зналачки налазе и утврђују језгра сличности, везе и аналогije, као и неминовне разлике између српског књижевног стваралаштва и англофоне литературе. На крају, ваља посебно нагласити да овај зборник представља изузетан и оригиналан допринос не само компаративистици већ и научној и културној јавности.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).